

۷۸

فرهنگ هزارشاهی دبیره پهلوی

فریدون جنیدی

۱۳۸۵

جنیدی، فریدون، ۱۳۱۸-

فرهنگ هزوارشهای دبیره پهلوی/فریدون جنیدی. - [ویراست ۱] - تهران: نشر بلخ، ۱۳۸۵.
۲۵۲ص: مصور. - (بنیاد نیشابور)

ISBN 964 - 6337 - 37 - 6

۳۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. زبان پهلوی. ۲. واژه نامه ها.

چاپ نخست.

PIR ۲۰۰۷/ج۹ق۳

۴ U ۰ / ۰۷۲۴۱

۱۳۸۵

کتابخانه ملی ایران

۴۸۵-۲۹۷۶۳

ش

فرهنگ هزوارشهای دبیره پهلوی

فریدون جنیدی

شمار: ۳۰۰

سال چاپ: ۱۳۸۵ چاپ نخست

چاپ آزاده: ۸۸۳۰۰۶۴۳

صحافی شهرابی: ۳۳۹۰۰۶۶۴

لیترگرافی پلک: ۶۶۴۸۱۰۶۵

نگاره بردازی و آرایش دفتر: بلخ، ایمان خدا فرد

هنداختار روی دفتر: فریا معزی

دبیره پت نام داتار اوهر مزد: آزاده احسانی

ناشر: نشر بلخ وابسته به بنیاد نیشابور - تهران - بلوار کشاورز - رویروی پارک لاله - خیابان جلالیه

ساختمان کیخسرو اردشیر زارع - شماره ۸

دورنگار: ۸۸۹۶۲۲۴۳

دورواژ (تلفن): ۸۸۹۶۲۷۸۴ و ۸۸۹۵۳۴۰۷

www.Bonyad-Neyshaboor.com

E-mail: fereydoonjoneydi@hotmail.com

ISBN: 964 - 6337 - 37 - 6

شابک: ۶ - ۳۷ - ۶۳۳۷ - ۹۶۴

بها: ۳۰۰۰ تومان

فهرست بخش‌ها:

۱۰۳-۷	۱- بخش یک: پیشگفتار
۹۳-۱	۲- بخش دو: فرهنگ
اف	ب
اف۱۵	ل
اف۲۱	ه
اف۲۵	م
اف۳۱	ی
اف۳۳	ر
اف۳۹	ک
اف۴۵	د
اف۴۹	ن
اف۵۱	پ
اف۵۹	چ
اف۶۱	و
اف۶۹	ع
اف۷۷	ا
اف۸۳	ی
۹۷	۳- فهرست واژه‌های فارسی
۱۲۷	۴- فهرست آوانگاری واژه‌ها

بنام خداوند جان و خرد
کزین برتر، اندیشه برنگذرد

پیشگفتار

کهنترین یادکرد از «هزوارش» در گفتاری از «روزبه پارسی»^۱ است که در نامه گرامی «فهرست» این ندیم آمده است؛ آنجا که از هفت گونه دبیره^۲ ایران پیش از اسلام یاد میکند:

«هجائی نیز دارند که بدان «هزوارشن» گویند، و آنرا جداگانه، یا پیوسته، نویسند، و پیرامون یکهزار واژه است، و برای جدا کردن واژه‌های همانند از یکدیگر بکار میرود؛ چنانکه کسی که بخواهد «گوشت» بنویسد، که در زبان تازی «لحم» است، «پسرا» می‌نویسد و

۱- «روزبه پارسی» فرزند «دادبه» که پس از پذیرش اسلام «ابن مقفع» نامیده شد؛ دانشمند نامدوار ایرانی که برای گسترش فرهنگ ایرانی در گستره زندگانی تازیان، دست بکاری سخت جانفرسا و درازآهنگ زده و انبوهی از نامه‌های فرهنگی ایران را بزبان تازی ترجمه کرد.

۲- دبیره: خط

«گوشت» می‌خواند، و اینست نمونه آن **رطبه** و اگر خواهد که «نان» نویسد که در زبان تازی «خبز» است «لهما» می‌نویسد و نان می‌خوانند، بدینگونه: **لپس**، و بهمین روش، هر چه را که خواهند؛ می‌نویسند، و واژه‌هایی را که نیاز به گردانیدن آنها نباشد، بگونه خود نویسند.^۱

*

روزبه پارسی، دفترهای بیشمار؛ از زبان پهلوی بزبان تازی ترجمه^۲ کرده است، و از آنجا که ویرا؛ پیوندی درست و راست با گفتارهای ایران باستان بوده است، سخن گرانسنگ وی دربارهٔ هزوارش، پیوندی است استوار، میان فرهنگ ایران باستان، و زنجیرهٔ نوشته‌ها و پژوهش‌های پس از اسلام!

از آنجا که نوشته پهلوی «مَجَسْکِ اَبَالِش»، که گفت و گوی «ابالیش» با موبدان موبد شهر بغداد را در بر دارد، در دربار مأمون عباسی تندنویسی شده است، بایستی بیگمان بودن که نوشته‌های پهلوی پس از اسلام، همین اندک دفتر و گفتار که امروز در دست ما است نبوده و بس فراوان بوده است، زیرا که دبیره امروزی فارسی که

۱- الفهرست؛ تألیف ابن ندیم، ترجمه م. رضا. تجدید، ۱۳۴۶، چاپخانه بانک بازرگانی ایران، تهران، رویه‌های ۲۴ و ۲۵، با اندکی ویرایش، بشوۀ گفتار ابن دفتی.

۲- ترجمه واژه‌ایست فارسی که در پهلوی **tradjan** و ترجمه‌مکه خوانده می‌شده است، و چون در زبان تازی از آن، نام «ترجم» را برآورده‌اند، گمان بتازی بودن آن می‌رود، باز آنکه مترجم زبان فارسی و ترجمان است و در زبانهای آریایی واژه‌های translation (انگلیسی)، traduction (فرانسه) و traduzione (ایتالیایی) از همین ریشه‌اند، و چنانکه دیده می‌شود trad زبانهای فرانسه و ایتالیایی با «ترج» ترجمه یکی است که در زبان انگلیسی با برگرفتن میانوند «ن» و دگرگون شدن «ده» به «س» اندکی دگرگون شده است، نیز واژه dragomanos یونانی بهترین برابر ترجمان پهلوی و فارسی است.